

Naujienu Antroji Dalis

NR. 919

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXV METAI

Dienų skeveldros

I.

Grupė Vilniaus architektų (Birutė Kasperavičienė, Bronius Krūminis, Šmuelis Lubekis ir Vaclovas Zubrus), kaip jau minėta, buvo Kremliaus valdovų premijuota vadinamąja respublikine premija. Tai už Vilniaus gyvenamųjų rajonų — Žirmūnų — statybą. Kas tai? Ne Parodų rūmai, ne brolių Nasvyčių projektai, bet tipinių stambi plokščių namų serijinė gamyba?!

Žirmūnai 1967 m. buvo okupuotos Lietuvos spaudos sutikti gan kritiškai. Ana, švyturys rašė: Kur nepasisuksi, vienodas restoranas, vienodas viešbutis, parduotuvė. Važiuoji per Lietuvą — nuobodu, net įkyru. Žurnalo nuomone architektams maža čia laisvės. Be kita ko, jau iš viršaus nustatyta kiek viename hektare turi gyventi žmonių, kiek turi kainuoti vienas kvadratinis metras gyvenamojo ploto... Mažos virtuvės, siauri koridoriukai, blogos kokybės statybinė medžiaga. Veikiai pastatą reikia remontuoti ir t. t. ir t. t.

Kas tad premijuota? Tik ne kūrybos laisvė. Ar kartais čia nebus atsakymas į nuolatinį lietuvių architektų beldimąsi į Kremlį dėl gelbėjimo senojo Vilniaus, kuris nyksta ir griūva greičiau negu galima išsivaizduoti.

Arcitektė Kasperavičienė projektuoja naują Vilniaus rajoną. Ji pati Literatūros ir Meno atstovui pareiškė:

— Dabar mano darbotvarkėje — šnipiškų detalaus išplanavimo projektas, šio rajono kompozicinės idėjos patikslinimas. Dalis šio rajono — Giedraičių, iš dalies Raitininkų mikrorajonai — jau statoma.

— Kas šnipiškėse bus naujo, lyginant šį rajoną su Žirmūnais?

— Šnipiškės skirsis nuo kitų rajonų. Pirmiausia — tai beveik miesto centras, kurio sprendimas kelia kitokius reikalavimus, negu, sakysim, projektavimas neužstatytoje vietoje. Centrinėje miesto teritorijoje būtina racionaliai išnaudoti kiekvieną žemės pėdą, sutalpinti daugiau gyventojų. Čia bus daug prekybinių įstaigų, visuomeninių pastatų, kurie koncentruosis prie Dzeržinskio ir Ukmergės gatvių; gyvenamieji namai bus atitraukti nuo šių gatvių trasų.

— Atrodo, reikės nugriauti nemaža senų pastatų?

— Neišvengiamai. Neoficialiomis žiniomis iš

anapus, plane, be kita ko, nurašoma šv. Rapolo bažnyčia. Kartu to paties likimo laukia šv. Jokūbo ir Pilypo bažnyčia.

Šv. Jokūbo ir Pilypo bažnyčia, paties Paleckio pranešimu, jau architektų buvo nurašyta 1953-1958 metų projektuose. Atidėta bendrajam dešinės ir kairės Neries pusių krantinėms ruošiamam planui.

II.

Koks praėjusių metų architektūrinių Vilniaus pastatų stovis? Čia Tiesos, Komjaunimo Tiesos ir Literatūros ir Meno pranešimai.

Šv. Jokūbo ir Pilypo bažnyčios stogas visiškai kiauras, net nebetinka teatro dekoracijoms sudėti.

Šv. Onos ir Bernardinų bažnyčios gali sugriūti kiekvieną valandą. Kodėl? Dėl perkrauto transporto vibracija gali nebesibalansuoti.

Šv. Jono bažnyčios remontas perlėtas. Ta aikštė, be kita ko kai kurių architektų siūloma panaudoti kaip naujo plento žiedas.

Kryžių muziejaus interjeras dėl kiaurų lubų sužalotas ir žalojamas toliau.

Katedra arba Paveikslų galerija pavojuje, kokio dar nebuvo ir po 1931 metų potvynio. Sienos skeldėja.

Šv. Petro ir Povilo bažnyčios lubos nuo drėgmės ima trupėti ir griūti.

Kad įvairūs lietuviams istoriški ir brangūs kultūros paminklai negadintų akies okupantui, nebelaukiant užstatoma koku nors griozdu namu. Tos grupės Kauno architektų buvo pasiūlyta su šv. Jokūbo - Pilypo bažnyčia. Pernai šalimais šv. Petro ir Povilo bažnyčios išdygo daugiaaukštis pastatas, lyg didesnei patyčiai — kultūros ir švietimo ministerijos tarnautojams gyventi.

Tais pačiais sumetimais užstatyta Aušros Vartai.

Nyksta ir griūna Rasų kapinių koplyčia.

Barbakane įruošama karčiama. Buv. Trijų Kryžių kalnas (Kreivoji ir kitų pilių pėdsakai) naudojama kaip auto mašinų parkas. Senieji universiteto rūmai pavojingai apleisti.

Paties Paleckio žiniomis, senąjį Vilnių perpjaus trys plentų linijos. Lyg nebūtų įmanoma vidumiestį aplenkti.

III.

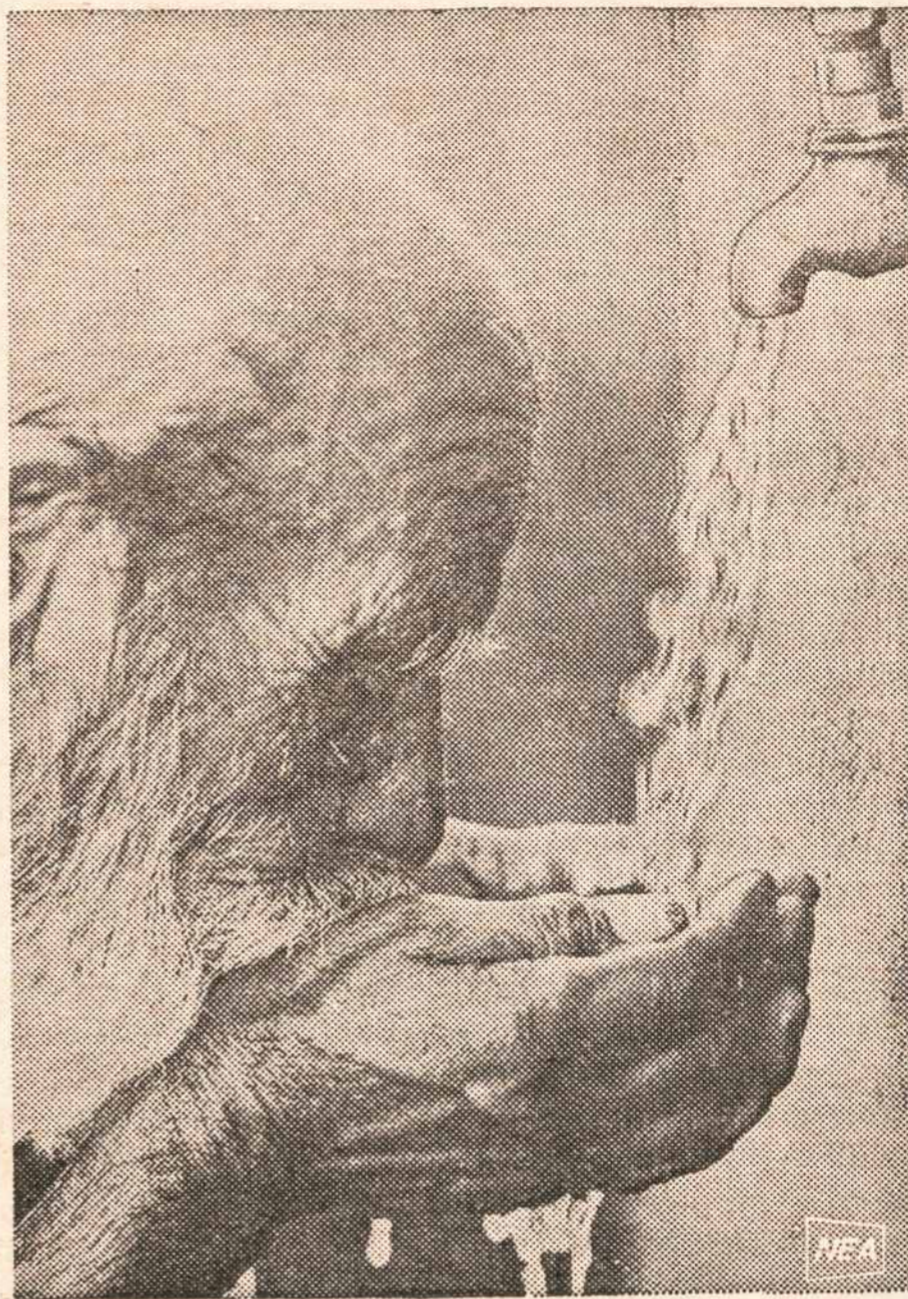
Pabaigai humoro iš šluotos skilčių:

— Ką jūs veikiate?

— Tik ką baigėme remontą.

— Ar kapitalinį?

— Kapitalinį neseniai baigė-

Dviejose Indijos provincijose siautė nepaprastai didelė sausra. Išdžiūvo visi vandens šaltiniai. Amerikiečių ir Jungtinių Tautų organizacijos pagalba buvo pragręžti 6,500 šulinių. Paveiksle matome senelį, besidžiaugiantį bėgančiu vandeniu.

Ideologinis Lietuvos nepriklausomybės siekimo aspektas

(Skaityta 1968 metų "Varpo" suvažiavime)

DR. K. KARVELIS

Šis "Varpo" suvažiavimas vyksta jubiliejiniais — penkiasdešimtaisiais Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo metais. Normaliomis sąlygomis tai būtų džiaugsmo ir paradų šventė. Tačiau šiandien, kai nepriklausomybės sukaktį minime faktinai jos neturėdami, šį jubiliejinį suvažiavimą panaudosime pačios nepriklausomybės ideologinio aspekti išryškinimui. Per 80 metų varpininkai buvę jautrūs Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės problemoms, negali ir šiandien patylomis pro jas praieiti.

Jei kada nors Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės horizontai buvo tamsūs ir migloti, tai šiandien pro miglas jau galima pastebėti prasiveržiančius laisvės šviesos spindulius. Matydamas įvykius Prahoje, Krokuvėje ir Bukarešte Maironis neabejotinai vėl sušuktų:

Jau slavai sukilo ant
Juodmarių krašto
pavasaris eina Karpatų
kalnais...

Ateis laisvės pavasaris ir į Lietuvą, tik mes turime būti pasiruošę.
(Nukelta į 2 psl.)

me, dabar atliekame eilinį remontą".

Dar pora akvarelių:

a) Šakių rajono "Pirmūno" kolūkyje stovi įtartinos išvaizdos rūmai, kultūros žiburiu vadinamas. Jo antro aukšto palėpėje knygelės sukrautos. Ant sukrypusių durų žodis "Biblioteka" numaliavotas. O prie tų durų statulėliai, aplūžę laiptai be turėklų veda. Taigi prie knygų tik treniruoti žmonės patenka. Ir tai šioje pavojingoje trasoje nuo lubų krintantys spalvai, smėlio lietus juos pasitinka. Ūkio vadovai ramiausiai apie neremontuojamą pastatą šneka.

b) Jeigu norite užsiiminti turizmu, statykite naują namą. Beieškodami langams bei durims apkaustų, jūs turėsite galimybę pakeliauti po gimtąjį kraštą.

c) Vyksta susirinkimas — svarbus, reikalingas. Kalbėtojais iš visos širdies nori pasitarti su auditorija, išgirsti kritiką ar pritarimą. Bet vienas už kaimyno nugaros šiurena laikraštį, kitas pašnibždom pasakoja kažkokią juokingą istoriją, trečias tiesiog snaudžia. Į pabaigą visi jie atkus, nubalsuos "už" ir laikys, kad savo pareigą atliko.

J. Cicėnas

Ideologinis Lietuvos nepriklausomybės siekimo aspektas

(Atkelta iš 1 psl.)

ruošę jį tinkamai sutikti.

Daug ruošiamasi šiam pavasariui; daug dirbama diplomatinėje, propagandinėje, lėšų telkimo, laisvinimo darbo organizacijos srityje, tačiau labai mažai arba nieko neužsimenama apie pačią nepriklausomybę, jos siekimo ideologinį aspektą ir nepriklausomybės santykį su tautos laisve ir tautine kultūra.

Kai kam gali atrodyti, kad nepriklausomybės klausimas yra toks jau aiškus, kad nėra ko ir besiaiškinti. Tačiau tai būtų tik nesugebėjimas ar nenoras blaiviai vertinti pasisakymų okupuotoje Lietuvoje bei išėjimo. Mes galime suprasti pasisakymus, ateinančius iš anapus, kaip ten šiandien esą gera, kokius laimėjimus pasiekusi Sovietinė Lietuva, išsivadavusi iš kapitalistinio jungo, nes jie priversti taip sakyti, jie kitaip ir negali. Bet ar galima pavadinti ideologiškai sąmoningu tą, kuris išėjimo, t. y. niekieno neverčiamas imasi kitus įtikinti, kad komunizmas taip pakėlė Lietuvoje gerbūvį ir taip pakeitė jos žmones, ypač jaunąsias kartas, kad Lietuvoje okupacija yra akceptuotas faktas ir niekas jau nebesuka sau galvos dėl nepriklausomybės atgavimo? Vieno jie betrokštą, tai ramiai pagyventi ir pasidžiaugti socializmo atsietais laimėjimais, kurių laisva Lietuva niekada nebūtų atsieta. Ar galima pavadinti patrijotą tą lietuvį, kuris propaguojamas lietuvių tautos vienybę, jos vardan siūlo atsakyti išėjimo Lietuvoje nepriklausomybės atkūrimo akcijos ir visų veiksmų bei jų laisvinimo darbų? Tai yra neabejotinas įrodymas, kad čia stokoja ideologinio ryškumo, kas yra laisvė bei nepriklausomybė ir kodėl jos reikia siekti.

Žinoma, dėl vieno kito kvailingo nevertėtų per daug jaudintis, nes jų visada ir visos tautos turėjo ir turės. Tačiau reikalas pasidaro daug pavojingesnis, kai šie asmenys prabyla į mūsų jaunąją generaciją, kuri nėra pilnai paruošta nei ideologiškai, nei patrijotiškai Lietuvos nepriklausomybės siekimui. Jei vyresnioji karta ideologinį ir patrijotinį auklėjimą yra gavusi nepriklausomos Lietuvos mokyklose ir visuomeniniame gyvenime, tai to negalima pasakyti apie jaunąją kartą. Nelaimė, ši karta yra brandinta arba komunistinėje, arba anglosaksų mokykloje ir visuomenėje. Nei viena nei kita jiems nedavė mūsų pageidaujamo auklėjimo.

Sovietinė mokykla, kurios sistema primesta ir tarybinei Lietuvai, augina dvidešimto amžiaus supermaną — sovietiški čeloviek, kuris turėtų turėti geriausius komunistinės kultūros, moralės ir būdo brožus, išrinktus iš visų 300 pavergtųjų tarybinių tautų. Taigi okupu-

toje Lietuvoje oficialioji ideologinė samprata yra griežtai priešinga nepriklausomos Lietuvos idėjai. Kas ten kalba ar propaguoja nepriklausomybės siekimo mintį, jis daro sunkų nusikaltimą, už kurį gresia net mirtis. Ir tai suprantama, žinant, kad nei komunizmas, nei jokia kita individo laisvę negianti totalinė doktrina negali būti suderinama su mažos tautos siekimais į tautinę laisvę ir valstybinę nepriklausomybę.

Vienintelis tautinio sąmoninimo šaltinis mūsų jaunimui lieka šeima, lituanistinė mokykla, lietuviškos organizacijos ir lietuviška spauda. Tai keturi stulpai, į kuriuos turime koncentruoti visą savo dėmesį visi tie, kuriems rūpi Lietuvos nepriklausomybės siekimas, o gal ir pats Lietuvių tautos likimas.

Mūsų gretoms esant tokioms skystoms ir taip išbarstytoms po visą pasaulį, mes turime būti tikri, kad kiekvienas lietuvis yra pilnai įsisąmoninęs, kas yra tautos laisvė ir valstybinė nepriklausomybė ir kodėl jos reikalinga kiekvienam iš mūsų siekti visomis jėgomis. Jei šiandieną daug kieno lietuviai yra vadinami antraisiais pasaulio žydais dėl savo tautinio gajumo ir dėl globalinės organizacijos Lietuvos laisvinimui ir lietuviybės palaikymui, tą laikykime už garbę, tačiau nepamirškime, kad ir geriausiai organizuota tauta yra pasmekta mirčiai, jei ji pakankamai ilgą laiką neatgaus valstybinės nepriklausomybės. Gi tautos sąmoningumas ir patrijotizmas šį procesą gali arba pailginti arba sutrumpinti.

Valstybinė nepriklausomybė tarptautinėje teisėje apsprendžiama dviem terminais: de facto ir de jure. Šiandieninė Lietuva neturi jokio tarptautinio statuso. Gi nepriklausomoji Lietuva po sovietinės okupacijos didžiosiose pasaulio valstybėse nenustojė savo de jure statuso ir iki šiai dienai, kadangi okupacija ir prievarta praversti Lietuvoje rinkimai nei panaikino seno, nei sukūrė naujo tarptautinio Lietuvos statuso. Šios problemos giliau nenagrinėsime, kadangi ji išeina iš šios temos ribų, tik pasitenkinsime pastebėdami, kad mes džiaugiamės ir vertiname Vakarų demokratinio pasaulio valstybių mums paliktą de jure statusą, tačiau mūsų siekimas yra atgauti ir de facto statusą, t. y. pilną valstybinę nepriklausomybę. Jei šiandieną kai kas nepriduoda reikšmės de jure statusui ir tai laiko tik kurtuazijos reikalu, tai jį tikrai įvertins tada, kai Lietuvos teritorija bus fiziškai išlaisvinta ir tuo bus baigtas teisinis valstybės pripažinimo darbas. Gi kitos kaimyninės valstybės kaip Gudija, Ukraina ir t. t. didžiųjų valstybių pripažinimo turės laukti dar metų metais. Tai

yra vienas iš daugelio faktų, kuris mums teikia bent moralinių jėgų šiame nepriklausomybės siekime, kadangi mes jau esame džiūjų valstybių pripažinti kaip nepriklausoma valstybė, tik mūsų nepriklausomybė okupanto yra jėga suspenduota.

Valstybinės nepriklausomybės santykis su tautos laisve yra panašus į kūdikio santykį su motina. Kaip kūdikio vystymuisi reikalinga motinos globa, taip tautinei laisvei yra reikalingas nepriklausomos valstybės prieglobstis. Tik nepriklausomos valstybės konstitucinėje apsaugoje visuomenininkas gali viešai ir be baimės reikšti savo nuomonę politiniais, kultūriniais ir socialiniais klausimais ir tik nepriklausomoje valstybėje gali pilnai plėtotis tautinė kultūra. Okupacija ir išėjimas tai nėra tikroji dirva lietuvių fiziniams ir dvasiniams kūrybinėms galioms vystytis. Tai yra tik minimalinės sąlygos laukimui ir vegetavimui. Laukimas tai yra nieko nedarymas. Gi nieko neveikdamas kūrėjas jau tuo pačiu regresuoja, nes jo kolegijos nepriklausomose valstybėse progresuoja. Taigi okupacinis ir išėjimo perėjimas yra lietuvių tautinės kultūros regeso perėjimas. Tą suprasdami mūsų kūrėjai tiek išėjimo, tiek okupacijoje su didžiausiu pasiryžimu ir pasiaukojimu, o kartais ir pavojumi gyvybei, vis kuria. Jų darbais mes didžiuojamės. Mes didžiuojamės išėjimo leidžiamą „Lietuvių Enciklopediją“, mes didžiuojamės ir kitus stebiname išėjimo stotomis operomis, mes didžiuojamės Putino - Mykolaičio „Sukilėliais“ bei Klovos tautinėmis operomis okupuotos Lietuvos teatre, tačiau taip pat prisimeiname ir kiek menkaverčių, o kartais net ir kenksmingų tautinei kultūrai kūrinių yra sukurti okupuotoje Lietuvoje ir kiek talentų yra užgniauzta vien dėl to, kad kūrėjas kūrė ne tą, ar ne taip, kaip okupantas pageidavo. Kaip paukščiui niekas negali nurodyti kur jis turi skristi, taip kūrėjui niekas negali įsakyti ką ir kaip jis turi kurti.

Gal ir per šimtą metų lietuviai išėjimo ir okupacijoje negalėtų sukurti to, ką per dvidešimt metų iš karo griuvėsių ir pelenų atsistačiusi sukūrė laisva lietuvių tauta laisvoje ir nepriklausomoje Lietuvos valstybėje.

Tik laisvas lietuvis laisvoje tėvynėje gali save pilnai išsakyti, tik laisvas gamintojas savam ir nepriklausomam kraštui gali pagaminti geriausius produktus.

Todėl nepriklausomybė lietuviui turi būti užburiantis ir jėgas stiprinantis žodis, kurį jis kartotų jos siekdamas, kadangi jam turėtų būti aišku, kad nei Amerikoje, nei okupuotoje Lietuvoje, o tik laisvoje ir nepriklausomoje tėvynėje jis galės pilnai išskleisti savo kūrybinį genijų, nes tik nepriklausoma tautinė valstybė gali sudaryti palankiausias sąlygas jam pasireikšti taip, kaip jis nori.

Štai kodėl lietuviams nepriklausomybė turėtų būti Biliūno „Laimės žiburis“, kurio stebuklingos traukos paveikti jie kopio ir kops į kalno viršūnę prie žiburio, net neklausdami, nei kiek čia žuvo, nei ar apsimo-ka. Kultūringajam pasauliui yra aišku, kad valstybinė nepriklausomybė yra būtinybė tautos laisvei ir tautinės kultūros progresui ir todėl nepriklausomybė yra teikiama net Afrikos gentims, kurios neturi nei tautos kultūros istorijos, nei literatūrinės kalbos, nei pagaliau kvalifikuotų žmonių valstybinio aparato sudarymui, o tuo tarpu kai kurie lietuviai abejoja net nepriklausomybės prasmingumu Lietuvai.

Kas šiandien abejoja nepriklausomybės reikalingumu, tas praktiškai jau siūlo priimti okupanto kalbą, papročius, sovietinę kultūrą ir pasidaryti sovietiniu supermanu, bailiai nusigręždamas nuo garbingos lietuvių tautos istorijos ir kultūros, kurią šimtmečiais kūrė Lietuvos kunigaikščiai, visų sukilimų dalyviai, knygnešiai, nepriklausomybės kovų savanoriai, Sibiro kankiniai ir nesuskaitomų generacijų pilkieji lietuviai.

Sąmoningam patrijotui lietuviui nepriklausomybė yra daugiau už skanaus valgio šaukštą, už Kauno Hidroelektrinę Stotį, už kolūkiečiams mokamą senatvės pensiją ir daugiau už visos supramontintos Lietuvos fabriky produkciją, ir jis niekada nesutiks jos keisti į medžiaginius dalykus.

Nepriklausomybės siekimą turi lydėti ir pačio nepriklausomo gyvenimo vizija. Lietuvis patrijotą siekiamos nepriklausomybės vizija — tai būtų laisva lietuvių tauta, gyvenanti nepriklausomoje, demokratinėje santvarkoje, kurioje suvereninės teisės priklauso pačiai tautai. Gi jos išrinkta valdžia tarnautų tautos interesams, žmonių laisvei, saugumui ir gerovei. Laisvas žmogus ir laisva tautinė bendruomenė savoje nepriklausomoje valstybėje turi būti lietuvių tautos idealas, kurio mes sieksime, nepasitenkindami nei respublikiniu, nei satelitininiu statusu. Mūsų giliu įsitikinimu nepriklausomybė yra tik viena ir jos siekiant nėra jokių pereinamųjų laipsnių.

Nepriklausomybės vizijoje suminėti idealai yra universaliniai idealai ir jie turi būti taikomi visiems. Nepriklausomoje Lietuvoje turi būti gera ir saugu kiekvienam gyventojui, nežiūrint ar jis žydas, ar lenkas ar rusas. Tik lojalumas valstybei ir įstatymai, bet ne veido spalva, ne tikyba ir ne kilmė turi apspręsti gyventoją padėti ateities nepriklausomoje Lietuvoje. Tik patys būdami kultūringi ir humaniškai elgdami su mūsų valstybėje esančiomis tautinėmis mažumomis galime tikėtis respekto ir iš kitų valstybių.

Ryžtingai siekiant Lietuvos nepriklausomybės ir laisvės, dar neužtenka tik kalbėti apie laisvę ir nepriklausomybę bei res-

(Nukelta į 3 psl.)

Ideologinis Lietuvos nepriklausomybės siekimo aspektas

(Atkelta iš 2-ro psl.)

pektą žmogui, bet reikia tai nuoširdžiai savo širdimi ir protu išgyventi. Tikra ir nuoširdi meilė laisvei veda į meilę ir kitam žmogui ir kartu visai žmoinijai. Tokia universalinė meilė kuria brolišką nuotaiką visuomenėje ir kaimyninių tautų tarpe. Tokia nuotaika šiandieną aiškiai pastebima bent Vakarų demokratiniame pasauly. Tiesa, tokios nuotaikos nesijaučia iš komunizmo bloko pusės demokratijos atžvilgiu.

Tačiau būtina yra skirti ideologiją nuo pačių žmonių. Mes gi prezumuojame, kad mūsų nepriklausomybė yra įmanoma tik demokratinė tautų draugystėje, todėl mūsų nepriklausomybės siekimo sampratoje neturi būti vietos neapykantai mūsų geopolitiniams kaimynams. Reikia pripažinti, kad istorinės žaizdos yra gilios ir jos ne visada taip greit gyja kaip mes norėtume. Tačiau mums nėra kito kelio kaip pacifistinis kelias, nužymėtas kultūrinio progreso ir humanistinių principais, nes mes negalime turėti nei milijoninės armijos, nei atominės bombos.

Siekdami Lietuvos nepriklausomybės, mes turime užmiršti visus istorinius pykčius su mūsų kaimynais ir pradėti gyvenimą iš naujo. To reikalauja šiandieninė dvasia, pagrįsta laisve, humanizmu ir tautų bendradarbiavimu, ir to reikalauja mūsų siekimas su meile ir respektu kitiems parodyti pasauliui savo kultūrinis ir dvasinius pirmumus ir tuo pelnyti sau vietą laisvųjų tautų tarpe. Ši dvasia yra suprantamesnė ir mūsų jaunajai kartai, kurios kooperavimo mes desperatiškai esame reikalingi.

Naujosios valstybinės ir tautinės filosofijos klasiškuoju pavyzdžiu galima imti Vakarų Vokietiją ir Prancūziją, ar Bendrosios Europos Rinkos Bendruomenę. Tai tikrai įdomūs fenomenai, kurių mes negalime ignoruoti. Šios valstybės užmiršo savo istorinius ginčus ir ištiesė vienos kitoms rankas. Žmogiškumą ir grėsiantį bendrą pavojų jos vertina daugiau negu istorines ambicijas. Atsipalaidavę nuo istorinės tradicijos, jos nebijo ieškoti tobulesnio pasaulio sutvarkymo nei ekonominiame vyksme, nei socialiniame progresu, kuris remiasi moraline atmosfera ir skatina žmogiškąsias vertybes.

Šiandieną ir okupuotoji Lietuva užmiršo turėtų mirties uždangą su Lenkija, ir bendradarbiauja kultūrinėje plotmėje. Tarp abiejų tautų palaipsniui įsivyrąja draugiškumo nuotaika. Lenkams tėvynėje atsiliepiama ir išsivija Paryžiuje. Ten jų leidžiamas "Kultūros" žurnalas daugelį kartų labai šiltai, gal net broliška, atsiliepė apie lietuvius ir jų atsielėjimą laimėjimus išsivijoje. Jie neabejotinai ieško tiltų į mūsų sto-

vyklą, o mes? Ar mes, net nebūdami slavais, laikysimės įsikandę honoro ir vis kartosime istoriją, ar mes pajėgsime suprasti, kad maištaujančių Varšuvos studentų plakatuose įrašas "Laisvės ir teisių" masina ir Vilniaus, ir Kauno universitetų studentus, neišskiriant net nei mūsų, išsivijoje, ir taip visus jungia į kovą prieš bendrą okupantą? Ar mes suprasime, kad priešai sunkina mūsų nepriklausomybės siekimą, o draugai gali net nulemti mūsų likimą? Nereikėtų net priminti, kad, siekiant nepriklausomybės, lenkų draugystė mums yra daug reikalingesnė, negu mūsų lenkams. Rodydami savo pyktį kaimynams, mes liksime vieni ir net mūsų pačių vaikai nesupras, kodėl mes su kaimynais, ypač su tais, kurie yra neišvengiami, vis pykstamės.

Viltys į Lietuvos nepriklausomybę glūdi ne jėgos faktoriuje, ne didžiųjų valstybių ginkluotame konflikte, bet Lietuvą supančių tautų tarpe ideologijos, duodančioms saviems žmonėms laisvę ir kartu pripažįstančios kitoms tautoms teisę į laisvę, laimėjime. Tokios ideologijos užakcentavimas turėtų būti ir Lietuvos laisvinimo akcijos dalimi.

Pramatydami šią situaciją mes turime jau šiandien ruošti ir draugystei su demokratiškai Rusija. Ir niekada nebus lengviau užmegsti draugystę su atgimstančia Rusija kaip šiandien užmezgant ryšius su sovietijoje maištaujančiais intelektualais ir suteikiant jiems nors moralinę paramą, kurios jie reikalingi šiandien daugiau negu kada nors. Kas gali būti komunizmui pavojingiau, kaip sovietinio intelektualo Jury Galanskovo viešas pareiškimas, kuris buvo perspausdintas amerikiniame ATLAS žurnale, kurio mintys šitaip skamba:

"Kūrybinė laisvė Rusijoje turi būti įteisinta, ar pati Rusija tą laisvę išsikovos. Tai turi įvykti, nes be laisvės bendrai ir be kūrybinės laisvės atskirai negalima jokia tolimesnė Rusijos raida. Tas Gordijaus mazgas turi būti atmegztas arba atsiras antras Aleksandras Didysis, kuris tą mazgą jėga nukirs".

Tiesa, už tai jis gavo 7 metus Sibiro, tačiau tenka abejoti, kad jis bespėtų juos ten atkentėti. Greičiausia jis grįš į Maskvą dar prieš laiką kaip herojus. Šių žodžių dvasia drebina Kremliaus ir komunizmo pamatus, nes šitokių tonu savo auklėtojams graso ne vienas Galanskovas, bet šimtai galanskovų, sinjakovskijų, danielių, pasternakų, achmatovų ir net pačio Stalino numylėtoji dukra. Ką visa tai reiškia mums, kurie irgi laukiame šių žodžių išsipildymo ir mūsų valstybės rezurekcijos?

Tai reiškia, kad mes turime

tikrai realių vilčių sulaukti komunizmo subyrėjimo ir savo nepriklausomybės bei laisvės atgavimo. Tik mes negalime vien tik laukti, bet mes turime ir patys prisidėti, o svarbiausia, anuos, paremti, kadangi jie yra natūraliausi mūsų sąjungininkai. Sovietų intelektualų maištavimas parodė dar ir kitą faktą, kad iš žmogaus atimti laisvę ir krikščioniškos moralės idealus dar neužtenka nei NKVD, nei Sibiro, nei kulipkos. Šie motyvai gali priversti apie laisvę nekaltėti ir užsidaryti savo kiauze, bet tai dar nereiškia, kad jis jau tų dvasinių vertybių ir savo širdies gilumoje nebenturi. Ideologiniu požiūriu tai yra įrodymas, kad komunizmas yra ne tik ekonominė, bet ir ideologinė utopija, nes jau komunizmo išauginta inteligentija grįžta prie tų pačių žmogiškiosios prigimties principų, kuriuos iš jų Spalių Revoliucija buvo atėmusi. Dabar mums tik reikia išverti iki to laiko, kol Rusijoje vėl kas nors pakartos Dostojevskio žodžius, pasakytus 1880 metais per Puškino gimimo sukakties minėjimą Maskvos intelektualams ir literatams "Tapti tikru rusu, tapti, aš pabrėžiu, pilnu rusu reiškia ne ką kitą, kaip tapti visų žmonių broliu, tapti universaliniu žmogumi", kitaip sakant, deklaruos grįžimą ir pačios rusų tautos ir visų pavergtųjų tautų prie tų idealų, kurie yra demokratijos ir laisvės kertiniu akmeniu. Po šia vėliava mes neturime bijoti jungtis, nes šitie žmonės patys per daug mėgsta ir brangina laisvę, kad jie klatingai atstumtų mus nuo derybų stalo, kai bus dalinamasi visų bendrai pasiektais laimėjimais — laisvė. Tokių dalybų rezultatai paprastai būna tiesioginiai proporcingi užpelnytiems kreditams, siekiant pačio laimėjimo. Todėl mes turime būti labai apdairūs, ir, siekiant nepriklausomybės, nesiriboti tik kova savame lietuvių ratelyje, bet veržtis į tarptautines institu-

cijas, kovojančias prieš komunizmą ir ten atiduoti savo duoklę. Tai būtų tikriausias kelias įgyjimui kreditų būsimoje konferencijoje, kuri pertvarkys Rytų ir Vidurio Europos žemėlapi. Šiame darbe nepamainomi yra jaunieji mūsų akademikai. Niekas iš mūsų negali greičiau ir geriau sutarti su maištaujančiais pasaulio akademikais, reikalaujančiais laisvės ir teisių, kaip mūsų akademikai. Tačiau prieš tai dar turime patys su jais suartėti. Pozityvesniam šio klausimo sprendimui norėčiau patiekti keletą pasiūlymų.

Mes neturėtume išsigąsti ir numoti ranka į mūsų jaunosios kartos akademikų užmojus kovoti už laisvę ir teises nuskriaustųjų, kadangi tai yra visai normalu jaunam idealistui. Tą daro ne tik mūsų akademikai ir studentai Amerikoje, bet tą daro ir viso pasaulio studentai. Mūsų veiksniai turėtų akcentuoti, kad jie veda kovą už patį žmogaus prigimtinių teisių principą, nežiūrint kas ir kur jų siekia. Universalinis laisvės ir teisių principas tikėtų ir Alabamos negrui ir Palestinos arabui, ir sovietiniam intelektualui. Šiaip klausimą interpretuojant Lietuvos laisvinimo problema automatiškai būtų įjungta į universalinę laisvės ir teisių problemos skalę. Tuo pačiu mūsų akademikui turėtų būti tiek pat prasminga kovoti už Alabamoje skriaudžiamą negrą tiek ir už okupuotos Lietuvos kolūkietį, kuris prievarta įstumtas į šią valstybės kontroliuojamą ūkinę instituciją. Kolūkiečio problema dar turėtų moralinį pirmumą, kadangi jis yra kraujo giminė mūsų akademikui.

Mūsų veiksniai turėtų daugiau suprasti, kad lietuviškoji išsivija, o ypač jaunoji generacija, darosi vis mokytesnė ir inteligentiškesnė ir daugiau ir daugiau persiima naująja laisvės ir taikos dvasia. Gi mūsų politikų - technikų vedamoji Lie-

(Nukelta į 4-tą psl.)

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE

- SLA — jau 80 metų tarnauja lietuvių visuomenei ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILIJONUS dolerių savo apdrau-tiems nariams.
- SLA — didžiausia lietuvių fraternalinė organizacija — duoda gyven-bės apdraudą ir ligoje pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIE-NIJIMAS neieško pelno, o teikia patarnavimus savitarpinės pagalbos pagrindu.
- SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijono dolerių kapitalą, tad jo apdrauda tikra ir saugi. Kiekvienas lietuvis čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudas nuo \$100.00 iki \$10,000.00.
- SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudą - Endowment In-surance, kad jaunuolis gautų pinigų aukštojo mokslo studi-joms ir gyvenimo pradžiai.
- SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudą: už \$1,000.00 apdraudos tik \$3.00 mokesčio metams.
- SLA — AKCIDENTALĖ APDRAUDA naudinga visokio amžiaus asme-nims, rekomenduojama lietuviškų KLUBŲ ir draugijų na-riams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudos mokeskis \$2.00 į metus.
- SLA — kuopos yra daugumoje lietuvių kolonijų. Kreipkitės į kuopų veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darbus.

Gausit spausdintas informacijas, jeigu parašysit:

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA
307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10001

Ideologinis Lietuvos nepriklausomybės siekimo aspektas

(Atkelta iš 3-čio psl.)

tuvos laisvinimo akcija, pagrįsta sena rutina ir motyvais, kurie stokoja intelektualinio samprotavimo ir ideologinio pagrindo. Todėl ši visa akcija atrodo be krauje vyresniosios kartos giliau mąstantiems žmonėms ir atsilikusi ir svetima jaunesnėms kartoms. Šios situacijos pasėkoje dažnai stokojama ryšio ir dialogo tarp lietuviškosios visuomenės ir Lietuvos laisvinimo veiksmų. Atrodo, kad šią spragą galima būtų pašalinti prie Lietuvos laisvinimo veiksmų įsteigiant specialią instituciją, kurios funkcija kaip tik ir būtų rūpintis Lietuvos laisvinimo ideologiniu ir intelektualiniu aspektu. Į šią instituciją turėtų būti užangažuoti kuo jaunesni intelektualai, kuriems Lietuvos nepriklausomybės klausimas yra vertas pozityvaus darbo ir didelių pastangų. Šitokia organizacija būtų natūralus ryšinininkas tarp veiksmų ir jaunosios generacijos, o kartu ir pirmoji pakopa jauniesiems intelektualams į Lietuvos laisvinimo darbo vadovaujančias vietas.

Šios institucijos dėmesio būtų reikalingos ir "Eltos" žinios. Pateikiama informacija per lietuviškuosius dienraščius apie trūkumus tėvynėje, kaip krautuvėse, valgyklose, įstaigose ir pan. jau darosi ne tik jaunajai kartai, bet ir mums, nebeefektyvios ir pigios. Daug reikšmingesnės būtų tos pačios žinios, jei jos būtų panaudotos kaip įrodymo medžiaga ideologiniam komunizmo doktrinos ir valstybės planuojamo ūkio silpnumui ir laisvei išryškinti.

Nemažesnės reikšmės šios organizacijos darbų sąrašas turėtų ir okupuotos Lietuvos kultūrinį laimėjimų įvertinimas iš lietuviškojo taško. Nepaslapstis, kad ir anoje pusėje yra daug dirbama lietuviškos kultūros ir lietuviškos išlaikymui, kartais net ir sveikata ir gyvybe rizikuojant. Šie darbai prašosi įvertinimo ir respekto, tačiau tai turi būti atlikta labai apdairiai, kad kūrėjas nenukentėtų. Tokie akademiški įvertinimai galėtų tilpti ir tarptautiniuose profesiniuose žurnaluose, tuo iškeliant lietuvių vardą ir tuo pačiu atimant kreditą sovietiniam supermanui. Tokie įvertinimai dažniausia būtų vieninteliu moraliniu atpildu kūrėjui už įdėtą darbą. Šios organizacijos darbas galėtų lengvai pasidaryti akademinio bendravimu su tėvynėje likusiais akademikais, žinoma, kiek aplinkybės leidžia.

Čia suminėta tik pavyzdžiai darbų, kuriuos minėta institucija turėtų atlikti, siekiant sėkmingesnio Lietuvos laisvinimo.

Visame Lietuvos nepriklausomybės siekimo darbe reikalinga daug idealizmo, kuris eina iš tėvynės meilės ir patriotizmo. Šis dėsnis tinka ir veiksniams, ir visuomenei, nes tai yra ben-

dras reikalas. Kadangi veiksniai sudaromi iš tos pačios visuomenės iškilusių veikėjų, todėl visuomenė jiems stato didesnių ir reikalavimų. Gal niekas tiek visuomenės nenervuoja, kiek kai kurių mūsų politikų nuolatinė kova dėl VLIKo organizacinių reformų. Turėtų būti visiems aišku, kad reikia daugiau dėmesio kreipti į patį VLIKo funkcijų pobūdį ir jų atlikimą, bet ne į betiksles organizacines reformas. Visuomenė yra jau tiek inteligentiška, kad ji supranta, jog reorganizacinės reformos tik eikvoja jėgas ir laiką, o pačio darbo nei pagerina, nei pakeičia. Kol mūsų kai kurie politikai visuomenei aiškina apie pasiaukojimą ir patriotizmą bei vienybę nepriklausomybės siekimo darbe, o patys galvos apie savo ir atstovaujamos partijos iškilimą vadovaujančiomis vietomis laisvinimo veiksmuose, tol nebus harmoningo darbo ir kooperacijos tarp lietuviškos visuomenės ir veiksmų. Labiausiai nesuprantamos mūsų politikų partinės ambicijos tai mūsų jaunajai generacijai, kuri nei teorijoje, nei praktikoje niekur nėra susidūrusi su geru tuzinu politinių partijų, kurios visos pretenduoja vadovauti Lietuvos laisvinimui ir nepriklausomybės atstatymui. Jiems daug lengviau suprasti bendroji idealistinė Lietuvos nepriklausomybė, kur lietuvių tauta bendrai, bet ne partinėmis grupėmis siekia nepriklausomos valstybės ir tautos laisvės kaip aukščiausio organizuotos visuomenės tikslo. Tiesa, mūsų visi laisvinimo veiksniai yra suformuoti ant politinių partijų bazės, tačiau nebūtina keisti organizacinę struktūrą, kad pasiektų efektyvių darbo rezultatų. Užtenka tik visoms politinėms srovėms nuširdžiai, pabrėžiu, nuširdžiai, įsisąmoninti, kad pirmiausia reikia atkurti laisvą ir nepriklausomą Lietuvą, o tik tada organizuoti politines partijas.

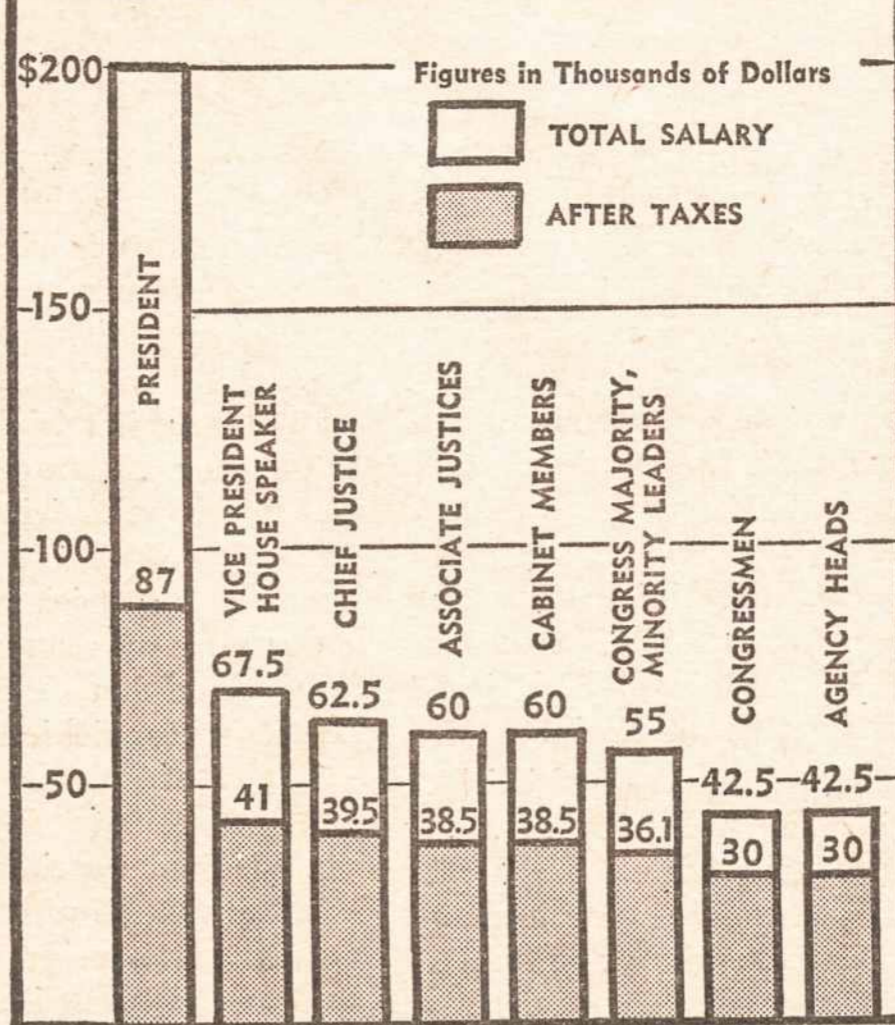
Baigiant pranešimą norėtusi paryškinti, kad nors lietuvių tauta yra pergyvenusi daug vergijos ir skurdo metų, bet niekada neišsivadėjo laisvės dėl skanaus valgio šaukšto. Jei lietuvis išlaikė anuos spaudimus, jis išlaikys ir šiuos, nes jis žino laisvės vertę.

Lietuvis supranta, kad jis vargiai galės atkurti savo nepriklausomybę jėga ir todėl jau dabar koncentruojasi į kultūrinę, intelektualinę, socialinę ir moralinę sritį, kad ten susidarytų sau kuo daugiau kreditų kitų, o ypač kaimyninių tautų tarpe.

Lietuvis eina su gyvenimu ir laiko dvasia. Jis nesistengia atkurti istorijos, bet tik pasimokinti iš istorijos klaidų ir jos patirtį panaudoti siekiant Lietuvos nepriklausomybės.

Lietuvos nepriklausomybės

Who's Where on the WASHINGTON SALARY SCALE

Statistikos lentelė rodo, kokios buvo Washingtono valstybės pareigūnų algos ir kokios bus ateityje. JAV prezidentas negaudavo \$100,000 dolerių, bet prezidentas Nixonas gaus net \$200,000. Nixono kabineto nariai gaus po \$60,000 dolerių. Kiekvieną mėnesį ministras teks po \$5,000.

DR. M. ANYSAS

Karaliaučiaus miestas Napoleono laikų karo skolas mokėjo beveik 100 metų

Be dabartinės Sovietų Sąjungos okupacijos Karaliaučiaus miestas Napoleono karų metu buvo apie metus okupuotas prancūzų kariuomenės. Po prancūzams laimingo mūšio prie Friedlando, pietuose nuo Karaliaučiaus 1807 m. birželio mėn. 14 d. prancūzų kariuomenė užėmė žymesnes vietas Rytų Prūsijoje iki Tilžės ir patį Karaliaučiaus miestą. Tilžėje ant plauto Nemune, Napoleonas I-asis padarė savo vyr. būstinę, kur buvo priimtas caras Aleksandras, Prūsijos karalius Friedrich Wilhelm III ir Napoleonui pagėdaujant jo žmona karalienė Luizė, kuri tam tikslui atvažiavo iš Klaipėdos, kur ji su savo šeima gyveno, į Piktupėnus, manydama išgauti taikos sąlygų palengvinimą.

Keletą dienų po mūšio prie Friedlando, prancūzų kariuomenė užėmė Karaliaučiaus miestą ir jo gyventojai gavo pirmą kartą pažinti kietą militarinio okupanto ranką. Kovų prie Karaliaučiaus ir mieste nebūta.

Napoleonas, kaip ir anksčiau Vokiečių imperatoriaus generalas Wallenstein, 30-metiniame religiniame kare, laikėsi principo, kad karas turi išmaitinti karą. Tam tikslui pasiekti okupantas nukariautoms šalims, miestams bei provincijoms uždėdavo tiek karinės kontribucijos, kad kariuomenė pati išsimaitytų ir neprivalėjo daug pinigines paramos iš savo kraštų.

1807 m. birželio mėn. 16 d., reikšia dvi dienas po mūšio prie Friedlando, prancūzai be kovų

siekimas te neskirto mūsų nei į generacijas, nei į ideologijas. Būkime vienos tautos vaikai, kai siekiame vieno ir to pačio tikslo — nepriklausomos ir laisvos Lietuvos.

užėmė Karaliaučių, nes tuometinė Prūsijos karalystės politinės ir militarinės vadovybės moralė buvo tiek nustumusi, jog apie pasipriešinimą nebuvo ko galvoti. Prancūzai sekvestravo tuojau visas ginklus, parako ir metalo atsargas. Buvo reikalaujama atiduoti bažnyčių varpus, bet nuo šios prievolės miestas išsipirko, sumokėdamas okupantams tuojau 2,250 dukatų. Toliau buvo konfiskuotos visos gintaro atsargos, visos viešosios kasos ir galiausiai visos miesto sandėliuose esančios rusų, švedų ir anglų prekės, nes su šiomis valstybėmis Napoleonas buvo karo stovyje.

Jau birželio 20 d. Napoleonas iš Tilžės patvarkė, kad Karaliaučius turi mokėti tiek pat kontribucijos, kaip anksčiau Dancigo (Gedanės) miestas. Einant tuo įsakymu, prancūzų generalinis intendantas parėdė, kad Karaliaučiu tenka sumokėti viso 20 milijonų frankų, o penktadalis šios sumos turi būti sumokėtas per kelias dienas.

Karaliaučiaus miesto valdybai šiuo trumpu laiku pasisekė surinkti tik vieną milijoną frankų, ir tai tik grasinant prievarta. Matomai, Karaliaučius nebuvo tiek turtingas kaip Napoleonas manė. Savo bėdoje Karaliaučiaus miesto gyventojai siuntė delegaciją į Tilžę pas patį imperatorių Napoleoną, prašydami pasigailėjimo. Delegacijos vadovas buvo prancūzas La Canal, prancūzų reformuotos bažnyčios klebonas. Nors pati delegacija Napoleono nebuvo priimta, bet miestui uždėta kontribucija buvo sumažinta ligi 12 milijonų frankų. Po Tilžės taikos sudarymo su Prūsijos karalyste 1807 m. liepos m. 7-9 d. Napoleonas asmeniniai

atvyko į Karaliaučių. Tuomet buvo parėdyta, kad iš šios sumažintos sumos 75 procentai miesto ir provincijos, turi būti sumokami grynais tuojau, o liekana šio miesto naturalijomis ir prekių pristatymais. Mokėjimai grynais turi būti atliekami kuo skubiausiai.

Iki 1807 m. liepos mėn. 16 d. Karaliaučiaus miestas buvo surinkęs grynais viso 112,093 talerius (vienas taleris trys markės). Už liekanos sumokėjimą garantavo 12 žymiausių Karaliaučiaus prekybinių kontorų. Žydų bankininkas Caspar vienas davė vekselių 206.00 taleriams. Sekė bankininkas Jakobi su 30.000, Toussaint, Friedlaender ir Offenheim kiekvienas po 20,000 talerių. Iš pavarėdžių galima spėti, kad bankinių kontorų savininkų dauguma buvo žydai.

Su šita prekybininkų pagalba ir įvestu karo mokesčiu bei paimtomis paskolomis Karaliaučiaus miestas iki 1808 m. birželio mėn. 15 d. manė sumokėjęs jam uždėtą kontribuciją. Bet 1808 m. liepos mėn. 24 d., prieš sutartą kariuomenės pasitraukimą iš miesto, prancūzai išskaičiavo, kad kontribucija pilnai nesumokėta, sumažino kainas, kritikavo prekių vertę ir išskaičiavo vieną ir pusę milijono frankų deficito. Kadangi Karaliaučiaus prekybininkai atsisakė išduoti dar daugiau vekselių, prancūzų intendantas Daru grasino, kai kariuomenė tuomet nepasitrauksianti iš miesto, Karaliaučiaus miesto valdyba (magistratas) pasiūlė išduoti garantuotų laiškų (Pfandbriefe) dveju milijonų frankų sumoje iš sekvestruotų depozitų. Daru, matydamas, kad daugiau negalima iš Karaliaučiaus išgauti, galiausiai sutiko su sąlyga, kad garantijos bus apmokėtos per 14 dienų. Susitarimas buvo pasiektas liepos 24 d. ir sekančią dieną prancūzų kariuomenė apleido miestą. Kai miestas per šitą trumpą laiką negalėjo išpirkti savo garantuotus laiškus, prancūzų generalinis intendantas Daru iš Elbingo grasino Karaliaučių naujai akupuoti. Tuo tarpu rusų vyriausybė sumokėjo 100,000 talerių, kuriuos Karaliaučius 1806 m. rusų generolui Benigsen buvo paskolinęs. Sukrapštes dar 10,000 talerių, magistratas 1807 m. rugsėjo mėn. 6 d. sumokėjo prancūzams 110,000 talerių, o už liekaną, 311,000 talerių Daru paėmė Berlyno bankinių kontorų vekselius ir gražino garantuotus laiškus (Pfandbriefe). Tais pat metais gruodžio 8 d. Karaliaučius gavo leidimą išduoti 14,610 obligacijų už 2.973.343,— talerius, išperkamus per 8 metus. Šita transakcija Karaliaučiaus miestas manė suregulavęs savo karinės kontribucijos skolą.

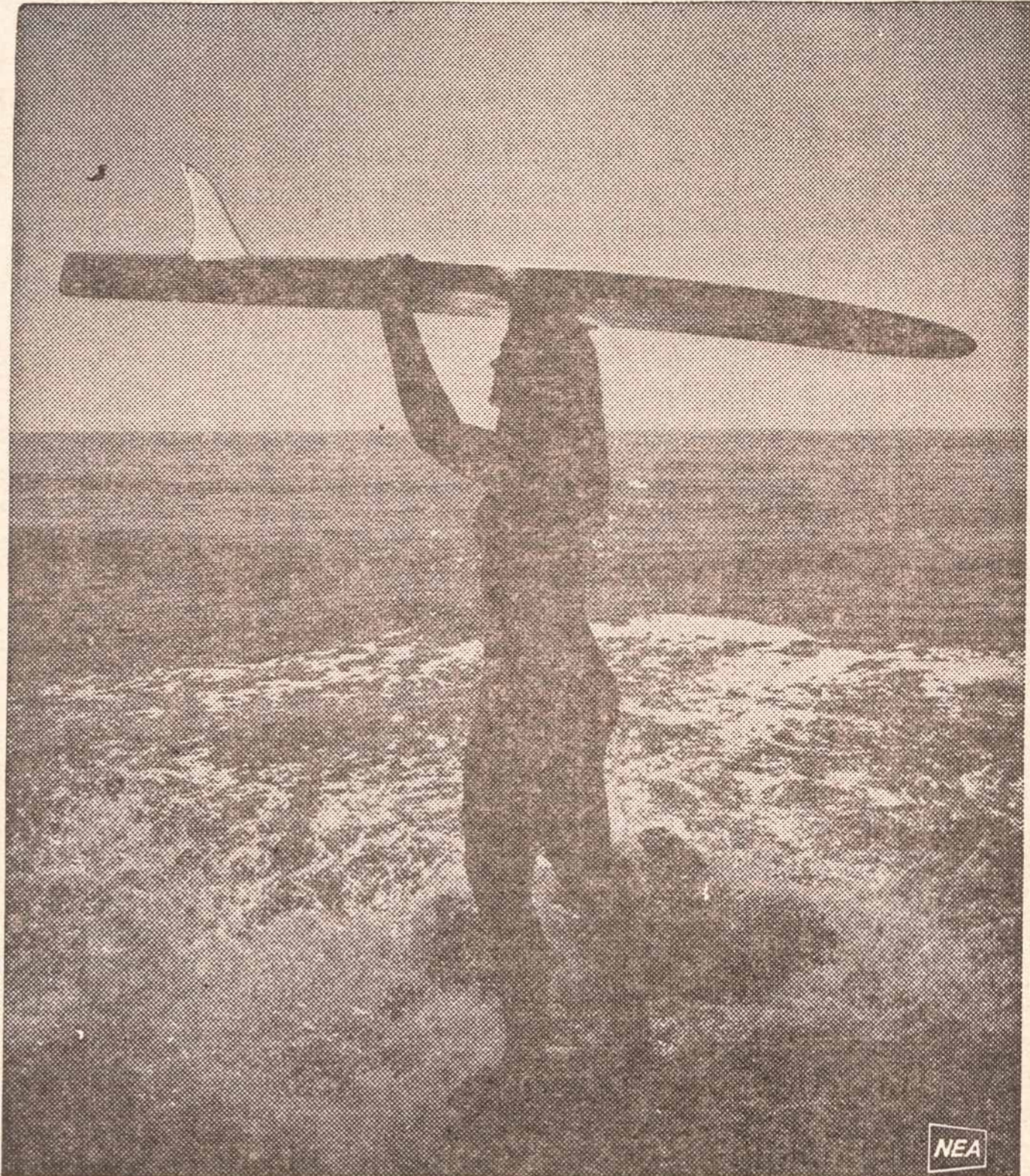
Bet praktikoje išėjo visai kitaip. Karaliaučiaus miestas sekančiais metais turėjo sumokėti dar 54.000 talerių už paliuosavimą kai kurių tvirtovių Ūdros upės žiotyse. Karaliaučiaus prekybininkai 1810 m. turėjo išduoti vekselių 2.700.000 frankų prancūzams už Glogau miesto

ir tvirtovės paliuosavimą. Didelių naujų išlaidų susidarė 1812 m. už išlaikymą didžiosios prancūzų armijos (Grande armee), kai šita ruošėsi žygiuoti į Rusiją. Magistras šitas išlaidas apskaičiavo 512.273 taleriais. Į šitą sumą nėsančios įskaičiuotos išlaidos, susidariusios vėlesniais karais su Napoleono armija 1813-1815 metais, nes jos jau nebebuvo kontribucijos, nors jos iš naujo apsunkino miestą ir jo gyventojus.

Šitie visi mokėjimai taip stipriai sumaišė Karaliaučiaus miesto finansus, jog po karų pabaigos 1815 metais miestas turėjo iš pamatų suvesti savo turto ir skolų balansą. Nenorėdamas mokesčius didinti, miestas pardavęs žymią dalį savo nejudomo turto. Dar 1819 m. Karaliaučiaus miesto burmistras Horn pareiškęs, kad mokesčius negalima didinti, nes daugiau nieko negalima paimti.

Kai 7 metams po Vienos kongreso praėjus Prūsijos karalystė ėjo prie valstybinių skolų sutvarkymo, ji paėmė kontribuciją, kurią miestas ir provincija turėjo mokėti, bet nepaėmė specialinės miesto skolos, kuri sudarė 1.148.035 talerius, mokamos ne Prancūzijai, bet Karaliaučiaus miesto obligacijų laikytojams. Ji turėjo būti sumokėta per 28 metus, bet miestas nepajėgė punktualiai mokėti. Tik po daniško karo 1864 m. mokėjimas vyko reguliariai, viskas iš Karaliaučiaus miesto bei gyventojų kišenės. Iš prancūzų karo atlyginimo 1871 m. miestas nieko negavo.

Paskutinę obligaciją Karaliaučiaus miestas išpirko 1901 m. sausio 1 d. šitie paskutiniai dokumentai nebuvo sudėginti kaip iki šiol, bet perforuoti, ir perduoti mėgėjams kaip suve-

Amerikos šiaurėje siaučia dideli šalčiai ir priversta daug sniego, tuo tarpu Floridoje šilta ir gražu. Paveiksle matome aitostogautoją, besirengiančią bristi į St. Petersburgo pakraščiu vandenį.

SUKAKTIS IR LEIDINYS

Šių metų rudenį sukanka jau 25 metai, kai bolševikinei lavai slenkant į vakarus, daugelis tūkstančių lietuvių buvo nublokšti į Vokietiją. Po nuolatinių bombų lietum metus praleidę, kai sulaukė Didžiosios Britanijos, Jungtinių Amerikos Valstybių ar Prancūzijos kariuomenę, buvo sukonzentruoti stovyklose, kuriose teko išgyventi keletą metų. Šiose stovyklose gražiausias tremtinių kultūrinio gyvenimo pasireiškimas buvo švietimo darbas. Inicijava kilo ne iš kurios nors vadovybės, bet stovyklose atsiradusių šviesuolių. Jie ėmėsi kurti vaikų darželius, pradžines mokyklas, progimnazijas, gimnazijas ir specialines mokyklas bei universitetą.

Vyresnieji puikiai prisimena,

nyrai, po penkias markes už dokumentą.

Tokiu būdu Karaliaučiaus miestui truko 94 metai, kol jis sumokėjo savo skolas iš Napoleono karų laikų.

P a s t a b a. Visą laiką Prūsijos karalystėje buvo skaičiuojama taleriais, arba, doleriais, kaip lietuvininkai sakydavo. Turbūt 1901 m. sausio mėn. 1 d. Prūsijos karalystėje ir visame Vokietijos reiche buvo įvesta markės valiuta ir oficialiai panaikintas Thaler — doleris. Atsimenu jausnystėje tokį mirties skelbimą. "Naujoje Lietuviškoje Zeitungoje", Tilžėje: "Mirė Priczkus Vilius Dolerys, gimęs karaliaus Priczkaus Viliaus laikais. Užgimė nauja vokiška markė". Dar ilgai žmo-

kokiose sąlygose tas visas darbas vyko. Jie daug parodė pasišventimo. Mokyklos pririšo daug vaikų ir jaunuolių prie naudingo darbo, kurie vėliau išemigravę toliau tęsė mokslą. Daugelio tvirtinimu, tai didžiausias darbas, padarytas stovyklinio gyvenimo metu.

Nieko nežinome apie 1915—1918 m. buvusias lietuvių mokyklas Vokietijos stovyklose. Nedaug nežinome ir apie Rusijoje tuo pačiu metu buvusias mokyklas. Žinias apie mokyklas laikas, mirtys ir užmiršimas uždengė nuo mūsų. Tas pats įvykis ir su Vokietijoje atliktu švietimo darbu po II-jo pasaulinio karo, jei laiku nebus griebtasi priemonių. O vis dėlto gaila būtų leisti užnešti laiko dulkę

(Nukelta į 6 psl.)

nės mūsų krašte skaičiavo doleriais.

Šita markė laikėsi tik 24 metus, kai po pirmojo Pasaulinio karo Vokietijos vadovybė, klaidingai manydama išvengsianti reparacijų mokėjimo, pradėjo vokiečių markės infliaciją, kol ji 1924 m. nusivertino ligi keturių bilijonų už vieną USA dolerį. Labai sunkiai gimė Renten- arba Roggenmark, kuri Hitlerio ir pokariniais laikais aliantų buvo nuvertinta, kol už vieną cigarečių pokelį buvo mokama 100 markių su viršum. Kontrolės tarybos parėdymu ji 1949 m. buvo išimta iš apyvartos ir įvesta iki dabar tebegaliojanti DM, Deutsche Mark. Nežinia, kaip ilgai ji laikysis.

Laikais keičiasi, ne tik žmonės, bet ir pinigai.

Kartais ir karas kai kam atneša laimę

Šiais laikais prisibijoma visokių karų, todėl daug kur stengiamasi išlaikyti pastovi taika. Kai kas dar mano, kad tie kraštai, kurie neturi pakankamai gerų ginklų, nesiruošia su bet kuo kariauti. Taigi tokiu būdu esą lengviau surasti kelius pastoviai taikai išlaikyti.

Iškeliant panašius klausimus reikia prisiminti praeitį ir pasvarstyti tos praeities kai kurių karų išdavas. Kai atrastas parakas buvo pritaikytas šaunamiesiems ginklams, tada kariuomenių apginklavimas pasikeitė, nes sumažėjo vartojimas visokių durtuvų, iečių, kardų. Tuose kraštuose, kuriuose žmonės neturėjo tų šaunamųjų ginklų, sunku buvo apsiginti nuo tų užpuolikų, apsiginklavusių šaunamaisiais ginklais. Keturioliktojo amžiaus pradžioje visi buvo susidomėję atrastu paraku ir jo pritaikymu šaunamiesiems ginklams. Parako atradėjais buvo laikomi tie asmenys, kurie pirmutiniai buvo pritaikę paraką šautuvams; taigi įvairiuose Europos kraštuose atsirado tokių vadinamųjų atradėjų nė vienas. Iš tikrųjų pats parakas buvo atrastas daug anksčiau kinuose (Azijoje); bet kinai tą atrastą paraką vartodavo ne ginklams, bet esamiems žemės paviršiume didesniems akmenims susprogdinti. Taigi kinai jau žinojo, kad iš salietros, sieros ir medžio anglies galima sudaryti tokį junginį, kuris turi sprogstamąsias ypatybes.

XVI amžiaus pradžioje caristiniai rusai buvo sugalvoję nukariauti Sibirą, ir turėdami jau kariuomenę, apginkluotą šautuvais, lengvai tą darbą atliko, nes tada Sibire dar niekas neturėjo šaunamųjų ginklų ir negalėjo kaip reikiant gintis. Tada rusų ginkluotų jėgų vadas tokiam žygiui buvo Ermakas, kuris savo jaunystėje buvo pasižymėjęs visokiais plėšikavimais. Ir jam Sibirą pasisekė nukariauti su nedideliu ginkluotų kareivių būriu, apginkluotu parakiniais šautuvais.

Ir tais laikais jau visur žmonės kalbėdavo, kad atrastieji šaunamieji parakiniai ginklai gali atnešti visai žmonijai didžiausias nelaimes. Taigi jau ir tais laikais pas žmones iškilė panašios mintys kaip kad dabar apie atomines bombas imama kalbėti. Kai dabar ten-

ka girdėti pasiūlymus, jog, girdi, reikia kokius nors žingsnius daryti, kad visur būtų sulaukytas ginklavimasis, ypač atominiiais ginklais, tad prisimenama senovėje išreikštos mintys apie parakinius ginklus.

Dabar pageidaujama, kad visos valstybės turi duoti sutikimą nebegaminti atominių ginklų. Ypač panašūs pasiūlymai daugiausia ateina iš Sovietų Rusijos žymesniųjų valdovų, ir jie, matyt, turi galvoje, kad viso pasaulio kraštuose būtų sustabdytas atominių ginklų gaminimas, išskyrus, žinoma, pačią Sovietų Rusiją.

Turkai nuo senesnių laikų buvo pagrobę Balkanų pusiasalį ir tenai visokiais būdais smaugę žmones. Kadangi tenai nemaža buvo slavų kilmės žmonių, tai Rusija sumanė į tuos kraštus įsisprausti ir, svarbiausia, ištvirtinti prie Viduržemio jūros. Dėl tokių užmačių rusai su turkais taip susipyko ir 1877 metais iškilo karas tarp Turkijos ir Rusijos. Šis karas 1878 metais pasibaigė Turkijos pralaimėjimu. Nors rusai tada buvo pasiryžę visiškai užvaldyti Balkanus, bet anglams smarkiai prieštaraujant susidarė kitokios sąlygos ir tenai gavo nepriklausomybę Juodkalnija, Serbija, Rumunija, Bulgarija. Tokiu būdu ir anglai buvo patenkinti, nes jie nenorėjo, kad rusai išgalėtų prie Viduržemio jūros. O tų kraštų gyventojai pasijuto esą laisvi, nepriklausomi, ir savo mintyse pajuto, kad tik tokio karo dėka įgijo tą laimę.

Lietuviams gana įdomus buvo karas tarp Japonijos ir Rusijos 1904 metais. Kai Japonija 1904 m. vasario mėnesio pradžioje paskelbė karą Rusijai, tai tuoju kitą dieną man pačiam teko pastebėti rusų dienraštyje "Ruskija Vedomosti" straipsnį su antrašte "My šapkami ich zakidajem" (Mes juos kepurėmis apklosime). Tokia rusų patarlė reiškė, jog savo priešus galėsime tuojau nugalėti. Ir tame straipsnyje buvo pabrėžta, kad maža ir nekultūringa Japonijos valstybė su savo negausia ir senoviškais ginklais apginkluota kariuomenė žūsianti tokiame kare, kurį išdrįso paskelbti Rusijai siaurapročiai Japonijos valdovai. Bet kai

1904 m. vasario 9 d. atvykęs nedidelis japonų laivelis į rusų Port-Arturo uostą savo paleistomis minomis sutriuškino rusų karinius laivus, tad tuojau visur pradėta manyti, kad Japonija turi geriausius ginklus. Tiek jūroje tiek sausumoje pirmomis karo dienomis japonai pasižymėjo kaip gerai ginkluoti kariai visuose frantuose. Tokie japonų pasisėkimai staiga nutebino visą pasaulį.

Dėl tokių įvykių karo fronte visoje Rusijoje pasireiškė žmonių bruzdėjimai, ir žmonėse sklido gandai, kad Rusijos valstybė yra atsilikusi ir nemo-kanti tvarkyti savo žmonių gyvenimo. Tada rusų caro artimųjų bendradarbių tarpe iškilo mintis, jog reikia ką nors daryti, kad žmonėms būtų suteiktas koks nors nusiramimas ir pasitenkinimas esama Rusijos valdžia. Taigi jų tarpe iškilo mintis, kad reikia šalia valdžios sudaryti kokį nors partiamąjį organą, susidedantį iš pačių žmonių išrinktų atstovų. Ir buvo nutarta sušaukti vadinamąją Dūmą, panašią į parlamentą. Ir toji Dūma pirmą kartą buvo išrinkta 1905 m. Dar tų carinių valdovų buvo nuspręsta panaikinti lietuviškos spaudos draudimą, kuris tęsėsi nuo 1864 metų. Ir 1904 m. gegužės 7 dieną tas lietuviškos spaudos draudimas buvo panaikintas. Apie spaudos draudimo panaikinimą teko man pačiam sužinoti iš rusiško dienraščio dviem dienoms vėliau. Atsimenu, dar ir dabar, kaip mus visus nudžiugino tokia žinia.

Mano tėviškėje laikomos lietuviškų knygų slėptuvės buvo tuojau panaikintos ir visas knygas išdėstėme į knygų lentyną, kurioje anksčiau gulėjo tik rusiškos knygos. O tos slėptuvės buvo įtaisytos trijose vietose: klėtyje, arklidėje ir bičių avilyje. Visi nepaprastai džiaugėmės tokiu įvykiu. Kiekvieną dieną kalbėdami apie tai dažnai pabrėždavome: "Jei ne šis karas su Japonija, tai nežinia, ar būtume turėję spaudos draudimo panaikinimą; gal būtų reikėję dar 40 metų laukti". Taigi, jei nebūtų buvęs to karo, o visada būtų buvusi taika, tai savaime suprantama, kad spaudos draudimas nebūtų buvęs 1904 m. panaikintas, ir gal būtų reikėję dar ilgai laukti.

Dar šį tą galima pasakyti apie vadinamąjį Pirmąjį Pasaulinį karą, kuris prasidėjo 1914 metais. Jei to karo nebūtų buvęs, tad kyla klausimas: ar būtų buvęs paskelbtas mums dabar gerai žinomas Lietuvos nepriklausomybės atstatymo aktas — 1918 m. vasario 16 dieną? Čia savaime aišku, kad tokios deklaracijos nebūtų buvęs, jei visą laiką būtų viešpatavusi taika.

Jei nuo seniausių laikų viso pasaulio žmonės visuose kraštuose būtų buvę vienodai apsiginklavę, tad nelengva būtų buvę užpildinėti kitų kraštų žmones, ypač jei visos valstybės būtų buvusios taip susiorganizavusios, kad visokeriopai teiktų pagalbą tai valstybei, kuri neteisėtai užpuola kita valstybę.

A. Kelmūtis

SUKAKTIS IR LEIDINYS

(Atkelta iš 5-to psl.)

mis veikusių 61 vaikų darželio, 79 pradinė mokyklų, 37 progimnazijų — gimnazijų, gausybės kursų ir net universitetų atminimus.

Kad tas milžiniškas darbas nenuėitų užuomarštin, kad išliktų lietuvių tautos istorijai kaip vienas gražiųjų perlų, rašas šias eilutes yra surinkęs veikusių švietimo įstaigų istorijas ir suredagavęs "Lietuvių švietimas Vokietijoje 1945—1949 m." Rankraštyje telpa 26 vaikų darželių, 49 pradinė mokyklų, 34 progimnazijų bei gimnazijų, 72 specialinių mokyklų, dvasinės kunigų seminarijos, DP universiteto ir daugybės įvairiausių kursų veiklos apžvalgos. Visos mokyklų istorijos parašytos direktorių, vedėjų ar kitų kompetentingų asmenų. Surinktoji medžiaga, jei žūtų, nebebūtų atkartojama.

Paruoštą darbą sutiko išleisti Kultūrai Remti Draugija. Tačiau leidėjas nori žinoti nors minimalų skaičių asmenų, kurie ryžtasi išėjusį veikalą pirkti. Knyga, atrodo, bus arti 600 puslapių, kuriuos puoš apie šimtas fotografijų. Kainos leidėjas dar negali nustatyti, nes ji priklauso nuo užsisakiusių skaičiaus ir tiražo. Todėl, kurie galvoja knygą pirkti, dabar tesiunčia tik pranešimą, kad žada pirkti, bet pinigų nereikia siųsti. Pi-

nigus teks nusiųsti, kai bus išspausdinta knyga. Pranešimą rašyti: Kultūrai Remti Draugija, 7026 So. Claremont Ave., Chicago, Ill. 60636.

Kitais (1970) metais sukaks 25 metai nuo minėto švietimo darbo organizavimo pradžios. Šiuo leidiniu ta proga pagerbtume tų idealistų atliktą darbą. Kurie tuo metu mokytojų ar mokėsi, atgaivintume gražius prisiminimus ir paliktume savo vaikams puikaus darbo liudijimą. Norinčių įsigyti minėtą leidinį turėtų būti tikrai didelis skaičius, nes vien vaikų darželiuose dirbo 115 auklėtojų, pradinėse mokyklose 296 ir gimnazijose - progimnazijose 615 mokytojų, kurių sąrašai tilps šioje knygoje. O mokinių vaikų darželiuose buvo 1935, pradinėse mokyklose 3,961, ir gimnazijose 2,858. Baigė lietuvių gimnazijas apie 1,200 abiturientų, kurių sąrašai irgi bus leidinyje. Apžvalgose daug kur minimi ir stovyklų komitetai, kurie vienokiu ar kitokiu būdu dalyvavo mokyklų gyvavimo istorijoje. Trumpai tariant, knyga patartina įsigyti kiekvienam lietuviui. Tą darbą dirbę ras savo pavardę, fotografiją ir atliktus darbus. Kas buvo atokiau nuo to darbo, sužinos kaip žmonės dirbo savo tautos labui.

Vincentas Liulevičius

Gyvai perkamas

Povilo Laurinavičiaus romanas

BE DRUSKOS

Kieti viršeliai — \$4.00, minkšti — \$3.50. 404 puslapiai.

Laurinavičiaus kūrinys sukėlė didelio susidomėjimo. Knygoj kelia aštrias gyvo gyvenimo problemas. Puikūs Lietuvos vaizdai, gyvi pasikalbėjimai, skaudžios tikrovės problemos.

Romaną galima įsigyti arba užsisakyti NAUJIENOSE.

Prašome siųsti čekį arba Money Orderį tokiu adresu: NAUJIENOS, 1739 So. Halsted St., Chicago, Illinois 60608.

KODĖL APSUNKINAME LIETUVIŲ KALBOS MOKYMĄ?

(Ar lietuviškos mokyklos reikalai Lietuvių
Bendruomenei yra svarbiausias uždavinys?)

Augindamas savo šeimoje mokyklinio amžiaus jaunimą, kaip ir visi tėvai, susiduriu su lietuviškosios mokyklos reikalais. Ypač lietuvių kalbos mokymosi klausimas ryškiai iškyla pačiomis pirmomis mokyklos dienomis.

Kai vaikas ima su tuo pačiu susidomėjimu pirmąjį anglų kalbos pradžiamokslį ir šeštadieninėje mokykloje savąjį lietuviškąjį, tėvams telieka tik džiaugtis. Bet ne vienas pastebėjome, kad pirmojo skyriaus antroje metų pusėje, kai vaikas parsineša iš vietinės mokyklos anglų kalboje jo žodynui paruoštas knygeles ir jas su malonumu perskaito, tai prie lietuviško pradžiamokslio jis eina jau be jokio noro ir dažnai tik pakartotinai paragintas, priverčiamas. Nenoriu lyginti čia kalbos mokymo greičio, nes kas galima padaryti vietinėje mokykloje per penkias dienas, to negalima atlikti lietuviškoje, vaiką teturint tik kelias valandas savaitėje. Noriu palyginti tik patį kalbos mokymo metodą, kuris vienu atveju kalbos mokymą padaro vaikui priimtinu, kitu atveju atbaidančiu, atstumiančiu.

Amerikietiškoje mokykloje, kaip lietuviškojo pradžiamokslio "Kregždutės" autorius A. Rinkūnas pažymi, naudojamas analitinis abėcėlės — elementoriaus mokymosi metodas. Mums, tėvams, lankiusiems Lietuvos mokyklas ir šio metodo dar nepažinėjusiems, tiesiog nuostabu, kaip mūsų vaikas net pats to nepajusdamas, jau pirmojo skyriaus antroje pusėje, o ne antrais metais, kaip teigia "Kregždutės" autorius, pereina prie angliško knygelių skaitymo. Jų žodynas labai nedidelis ir naujų žodžių neįvedama daug, kartojama kiekvienoje knygu-tėje anksčiau išmoktuosius.

Neapsistosiu prie šio kalbos mokymosi metodo, nes jis yra puikiai pažįstamas tiems, kurie leido, ar leidžia savo vaikus į vietines mokyklas. Mums svarbiau žinoti koks metodas yra pritaikintas lietuvių kalbos mokymui Lietuvių Bendruomenės pripažintoje, A. Rinkūno redaguotoje "Kregždutėje".

Lietuviškojo elementoriaus "Kregždutės" autorius sakosi jungiąs šiame pradžiamokslėje amerikietiškoj analitinį metodą su kalbai prieinamesniu logiškuoju garsų, bei žodelių mokymo keliu. Praktikoje, su šiuo vadovėliu susiduriantieji, įgautame priešingą vaizdą, dažnai labai suabejodami autoriaus teigimu. Amerikietiško kalbos mokymo metodo sekimo ar jungimo čia iš viso nerandame. Greičiau, sakykime, "Kregždutėje" yra pasirinktas priešingas kalbos mokymo metodas, negu amerikietiškas. Paimkime keltą pavyzdžių.

Mūsų laimei "Kregždutėje"

jau daugumoje sąmoningai atsisakoma Vargo Mokyklos laikų "slebizavojimo" metodo ir pirmuose puslapiuose naudoja tik tokius skiemenis, kurie pakirai paimti mūsų kalboje turi prasmę, kaip: AM, ŠA, IŠ, NA, RA. Tai būtų pateisinama, jei šie žodelyčiai būtų mėginama jungti vaiko vaizduotėje išaukiant kokias nors sąvokas. Bet jie jungiami be jokio savitarpinio ryšio ir kaip tik minėto "slebizavojimo" stiliumi. "Kregždutės" 16 puslapyje jie taip iš eilės surašomi: TI, TA, RRR, AM, TA, RA, TA, RA... Jūs vaikas mokosi kaip jam nežinamus abstraktus.

Toliau, žodelytis ŠA rašomas šalia AŠ, žodelytis AM prieš žodį MAMA, žodis MAMA šalia žodžio NAMO, žodis NAMO šalia MANO. Kaip matome šie žodelyčiai ir žodžiai pačiuose pirmuose elementoriaus puslapiuose sugrupuojami tokia tvarka, lyg kad vaikas greičiau apsiriktų, susipainiotų. Autorius tai vadina vaiko supratimo, bei garsų ir raidžių skyrimo patikrinimu. Bet tai yra visiškai priešinga amerikietiško kalbos mokymo metodui, kur vaikui pirmieji žingsniai padaromi kuo lengviausi, o ne su visomis galimomis klūtimis, kaip kad šiuo atveju randame "Kregždutėje".

Ar pateisinamas priebalsių S ir R įvedimas pačiuose pirmuose puslapiuose? Jūs ir Lietuvos mokykloje ne visi vaikai lygiai greit pajėgdavo išarti.

Kokį tikslą turi mėginimas grupuoti pirmuosius sakinius juos nerišant į vaiko vaizduotėje suprantamą mintį ir tuo pačiu ten esantį piešinį padarant visai nereikalingu. "Kregždutės" 18 puslapyje skaitome: MANO ONA. ONOS MAMA. TĖTĖS ONA. AŠ ir MAMOS ir ONOS ir TOMO ir SIMO. Panašūs vaiko vaizduotei neleidžia pasireikšti žodžių sugrupavimai seka ir kituose puslapiuose. Amerikietiškoje mokykloje jau nuo pirmųjų dviejų ar trijų žodžių ieškomas jų surišimas veiksmu, ar vaikui suprantamoj sąvokoj, čia pat tai išreiškiant ir perduotame piešinyje. Tai įdomu ir vaiko psichologijai sava, priimtina.

Toliau, vieno "Kregždutės" puslapio žodynas griežtai skiriasi nuo sekančiojo. Pvz., tarp 22-rojo ir 23-čiojo, tarp 24-tojo ir 25-tojo, kur vaikas, išmokęs skaityti ir suprasti daugiau kaip dešimt naujų žodžių viename puslapyje, jų nei vieno neranda ir negali panaudoti sekančiame puslapyje. Panaši padėtis ir kituose puslapiuose. Jo įgyta patirtis praėjusiuose puslapiuose nesuteikia jam jokio kredito einant prie naujo. Jis į kitą puslapį net ir pažūrėti bijo, nes skaitymas "Kregždutėje" jam virsta kaip daugybės lentelės "kalimas". Tai, ar nebus pati

pagrindinė "Kregždutės" neišiamybė, visai be jokio pedagoginio pagrindo apsunkinanti pačius pirmuosius kalbos mokymo žingsnius, taip pat ir visiškai priešingybė amerikietiškoje mokykloje naudojamam metodui.

Raidės Z ištarimui paimami žodžiai: Kazė, Zita, zyzi. Pastarąjį ir suaugę ne visi gali ištarti. Dėlko čia nepanaudojamas lengvai ištariamas žodis ZYLĖ?

36-tame puslapyje įsivedama svetimybės: makaronai, apelsinai. Dėl ko?

Veiksmazodžių visos formos, įskaitant ir sangražinius dalyvius, naudojamos veik iš pirmųjų puslapių.

Dar vienas "Kregždutės" pradžiamokslio visai bereikalingas apsunkinimas, — tai į ją įsivedimas baudžios laikais sulenkėjusios klebonijos mūsų žmonėms primėtų svetimų vardų, vietoj savų lietuviškų, šiuo atveju ir lengviau ištariamų ir savoj aplinkoj girdimų. Iki 41 puslapio vardai: DARA-TA, SAMAS, SIMUKAS, DOMAS, KAZYS, ZITA, PRANĖ, MARĖ ir kiti panaudojami net šimtą ir keturis kartus! O per tą patį laiką, lyg ir sąmoningai, nei vieną kartą nepaminimas savas lietuviškas, kaip Algis, Rūta, Laimė, Aidis, Rasa, ar kiti. Apsakymėlių "VARDAI" ir "VARDŲ RAŠYMAS" skaitant iš viso reikia vengti dėl jų nelietuviško aspekto ir dėl bereikalingų abstraktų — svetimų vardų vaiko sąmonės grūdimo.

Nereikia būti dideliu pedagogu, kad galėtume suprasti vaiko pasididžiavimą, suradus savo paties vardą, parašytą knygelėje, iš kurios jis mokosi. Deja, "Kregždutėje" nei vienas iš lietuviškos mokyklos vaikų savo vardo negali užtikti.

O jei vietoj šito senų, svetimų vardų balasto būtų išmokta šimtas lietuviškų žodžių, ar darbas per tą patį laiką pradžiamokslėje nepalengvėtų?

Tik pats "Kregždutės" autorius ir pati Lietuvių Bendruomenė gali pasakyti dėl ko šie, iš mūsų tautinio žodyno išnyksta vardai be jokio pedagoginio pateisinimo, bei tautinio respekto yra per prievartą grūdziami "Kregždute" besinaudojantiems lietuviukams, apsunkinant ir patį kalbos mokymą?

Šias pastabas čia perteikiu nesisteningai, tačiau tikiu, kad skaitytojas supras kokio lygio pradžiamokslis yra verčiama. Bet šis klausimas tokia ar panašia prasme nebuvo iki šiolei ir

mūsų išėivijos mokykla naudotis. Tuo pagrindu ir keliau antraštėje klausimą: "Ar iš tikrųjų lietuviškos mokyklos reikalai Lietuvių Bendruomenei yra svarbiausiu uždaviniu?", kadangi išėivijos mokykloje daugiau kaip per 15-ka metų lietuvių kalbos mokymas tęsiamas mažiausia pussimčiu metų atsilikusiu metodu.

Iš M. Stravinsko ankstyvesnių rašinių "Naujienose" išitūrėjome kai kurias L. Bendruomenės savybes. Šiuo atveju, kad suprastumėm jos išpareigojimus lietuviškajai mokyklai, paimkime dar vieną pavyzdį. Čikagos Liet. Bendruomenės apygardos ribose yra viena L. Bendruomenės apylinkė, kuri per virš 15 metų nepajėgia įkurti lituanistinės mokyklos. Dėl ko? O gi dėl vienos ir labai paprastos priežasties. Joje veik visą laiką šeiminkauja žmonių grupelė, kuri savo vaikus išaugino be lituanistinės mokyklos. Ar ji gali sudaryti palankesnes sąlygas kitų vaikams išmokyti savos kalbos negu jie pasirūpino saviesiems? Nemanau, atrodo net nepageidaujamas ateityje kelti, kad nepakenkus geram bendruomenininko vardui iš viso. Šio tipo bendruomenininkai atrodo, yra patys geriausi. Jie nors ir neturi lietuviškos mokyklos, bet turi išsirutinę lietuviškas pamaldas savoje parapijoje, duosniai aukoja Lietuvų Fondui, o centrinių L. B-nės organų suvažiavimuose stipriai remia savąją grupę (vieną iš dviejų, ten pasireiskiančių). O kam čia sukti galvą lietuviškos mokyklos reikalui, nors tai ir yra pats aukščiausias pasitarnavimas tiesioginiam okupanto troškimui — kuo greičiau sumažinti sąmoningų lietuvių eiles, ypač jaunojoje kartoje.

Nors šis pavyzdys teliečia tik vieną apylinkę, bet jis palieka labai ryškų atspalvį ir visai šio krašto L. B-nei.

Grįžtant prie lietuviško pradžiamokslio reikalo, teko apsidžiaugti, spaudoje pamačius apie naujo vadovėlio išleidimą antrajam skyriui. Jo dar nemačius, nieko apie jį negalima pasakyti. Su nemažesniu kantrumu yra laukiamas ir tinkamo pradžiamokslio pradėdantiesiems pasirodymas. Bet ar dabartinių savybių L. Bendruomenė šiuos tėvų ir mokytojų lūkesčius neatidės dar kokiai dešimčiai metų, — niekas iš mūsų šios mįslės negalėtume atspėti.

Algirdas Vainius

Ilgamečio BALFO pirmininko, prelato J. B. Končiaus knyga
ATSIMINIMAI IŠ BALFO VEIKLOS

404 dideli puslapiai, daug nuotraukų.
Kieti viršeliai \$4.00, minkšti — \$3.00.

[domi knyga kiekvienam lietuviui, ypač tremtiniui. Geriausia dovana globėjui, siuntusiam siuntinius į Vokietiją ir kitas tremties vietas. Knygą pasiūsiu adresatui, jei pasiūsite čekį arba Money Orderį tokiu adresu:

NAUJIENOS,
1739 So. Halsted Street, Chicago, Illinois 60608

MENO ŽINIOS

Redaguoja MIKAS ŠILEIKIS

“VILNIAUS VIZIJA” VATIKANE

Dail. Mikalojus Ivanauskas 1967 m. sukūrė liepsnos tapybos paveikslą “Vilniaus Vizija” 4x4 pėdų dydžio ant celotex’o ir šių metų pradžioje jį padovanavo didžiam lietuvių tautos draugui kardinolui Antonio Samore.

Paveiksle matome skrendantį Vytį virš Lietuvos sostinės Vilniaus. Kompozicijai autorius panaudojo senosios architektūros paminklus: šv. Kotrynos bažnyčios fasadą ir tolumos perspektyvą, Bernardinų bažnyčios ansamblį, šv. Onos bažn. siluetą, Gedimino kalną ir aukščiausią Vilniaus (šv. Jono b.) varpinę, daugiau 150 pėdų aukščio, statytą XVII amž. Pagrindiniai kūrinio elementai: senojo Vilniaus grožis, Lietuvos valstybės simbolis — Vytis ir audringas istorinis dangus, sudaro ekspresyvų, šviesos ir

šešėlių virpėjime, lietuvių kūrybos ir kovos atspindį. Čia liepsnos tapybos technika pasižymi preciziškumu ir virtuoziškumu.

Antroje paveikslo pusėje įrašyta lotyniškai, kas lietuviškai skambėtų taip: “Pagarbai ir padėkai pareikšti už globojimą žmonių, kurie gyvena ne savo tėvynėje, šį paveikslą “Vilniaus Vizija” dovanoju. Mūsų visų didžiausias troškimas yra Nepriklausomos Baltijos valstybės: Lietuva, Latvija ir Estija. Padėkite atstatyti tų valstybių suverenumą. Su gilia pagarba ir meile, Mikalojus Ivanauskas”.

Kard. Antonio Samore, šiuo metu, atsiuntė inž. Mik Ivanauskui lietuviškai parašytą padėkos laišką.

Red. pastaba: Dėl vietos stokos negalėjome kard. Samore laiško įdėti. Bus vėliau.

TRUMPAI IŠ MENO ISTORIJS

GRAIKŲ TAPYBA

(Tęsinys)

Senovės graikai nepasižymėjo dideliu tapybos menu. Skulptūra ir architektūra buvo jų didžiausias klasikinis menas, kuris “apšvietė” Vakarų Europą. Bet tapyba Graikijoje buvo priešingos krypties jų skulptūrai. Turėjo būti aukštos kokybės, didinga ir monumentali, nes ji yra gimininga Renesanso tapybai, ji buvo realistiškesnė ir net savo stiliumi panaši į moderniąją tapybą. Graikai dailininkai studijavo gamtą ir, sekdami josios apraiškas, konkrečiai pavaizdavo realistines medžiagos formas, o kartu ir žmogaus intelektą. Tuo pačiu me-

tu graikai kūrė įvairius meniškų daiktus iš bronzos, aukso ir kitų metalų. Tiksliai keramika tarpe 3-čio ir 1-mo amžių neturėjo tokio potencialo, kokį turėjo anksčiau. Apelles buvo Aleksandro makedoniečio dvaro tapytojas.

Romėnai nebuvo meno tauta.

Romėnai tęsė graikų meno stilių

Elinų kultūra nebuvo romėnams juos užkariavus, nes romėnai, beplėsdami savo imperiją, graikų meną paskleidė Vakarų Europoje. Visoje Europoje prigijo graikų architektūra ir skulptūra, nes tenai kito meno ir nebuvo, jei neskaityti vietos gyventojų primityvių stabų. Romėnai atsikvietė geriausius graikų menininkus,

kurie jiems dirbo pagal jų skonį ir reikalavimus, kad romėnų menas būtų skirtingas nuo graikų. Laivais gabeno iš Graikijos marmurą. Laikui bėgant architektūra keitėsi. Romėnai įvedė apvalaus skliauto ir stogo stilių. Šis stilius nėra graikiškas, nes etruskai jį jau turėjo. Jis buvo žinomas ir Sirijoje, Armėnijoje. Iš šio stiliaus išsivystė bizantinis stilius, skirtingas, nors ir giminingas, romaniniam stiliui. Ankstyvasis romaninis (Romanesque) architektūros stilius buvo gramzdžiškas — storos sienos, maži, pasagos formos ties viršum langai. Bažnyčios buvo tvankios, blogai vėdinamos. Bizantinio stiliaus architektūra elegantiška, labiau proporcinga savo forma ir svoriu. Geras pavyzdys yra šv. Sofijos bažnyčia Konstantinopoly, pirmiau buvo vadinama Bizantiūmu. Henrik van Loon sako, šis miestas gavęs vardą iš graiko pirklio vardu Bizas, kai pastarasis tame kaimely vedęs prekybą. šv. Sofijos bažnyčia statyta 532 — 562 m. (mūsų era Justiniano laikais). Josios vidus nepaprastai kruopščiai, iki smulkiausių arabiško stiliaus detalių. Grindų mozaikos stebina pasaulį. Bažnyčia 186 pėdų aukščio, 23,000 kv. pėdų tūrio. Josios centrinis duomas apvalus. Po 14-to šimt. pasiliko turkų maldykla.

Bizantinio meno sąjūdis prasidėjo Artimuose Rytuose, kur rytinė sritis buvo graikiška, maždaug kartu su krikščioniško idealizmo atbudimu, būtent, 330 metais. Romoje vis tebeviešpatavo organizuotas despotizmas, nors viduje buvo silpnas kovoti su priešais. Konstantinas, kuris legalizavo krikščionybę, persikėlė į Bizantiūmą ir jį pavadino savo vardu — Konstantinopoliu. Dabar turkai vadina Istanbulu.

Taip atsirado dvi skirtingos architektūros meno šakos — bizantinis ir greko-romaninis menas. Bizantinis menas į Europą atėjo iš arabiško pasaulio. Ypač gausiai Ispanija gausi naujuoju

bizantinio-arabiško stiliaus dailiom bažnyčiom. Buvo pakankamai laiko išsivystyti naujam maurų stiliui, nes maurai Ispaniją valdė bene 800 metų!

Krikščionys pradžioje nenorėjo priimti nei graikiško, nei bizantinio meno, kaip pagoniško. Tačiau pasirodė, kad 40 milijonų beraščių ir barbarų Europoje reikėjo šviesti akivaizdiniais pavyzdžiais — paveikslais skiepyti jiems Dievo buvimą. Taip buvo opiausias žmogaus dvasios problemos sprendžiamos meno tarpininkavimu. Taip darė ir graikai ir kt.

Kai Viduriniuose Rytuose klestėjo menas, tai Indija neturėjo savo meno prieš Aleksandro Didžiojo laikus. Kinija taip pat iki Europos Viduramžių neturėjo savo meno. Seniausia kinų skulptūra, t. y. primityviškas periodas, pasirodė c 130 m. mūsų eroje. Archaška kinų skulptūra turėjo graikiškos įtakos. Ji Kiniją pasiekė per Centrinę Aziją. Indijos skulptūros žanras taip pat dievaičių garbinimui skirtas.

(Bus daugiau)

— Vasario 15 d. Čiurlionio galerijoje Chicagoje, atidaroma Lietuvių Dailės Instituto narių darbų paroda.

ERTĖS DARBŲ PARODA

Sears / Vincent Price galerijoje, 140 E. Ontario St., iki kovo 1 d. vyks Ertės dailės darbų paroda. Dailininkas gimė 1892 m. Petrapily, rusų laivyno admiralo šeimoje. Dailės mokėsi Karališkoje Meno akademijoje, kurios direktorium tada buvo garsusis tapytojas Riepinas. 1912 m. Ertė persikėlė į Paryžių ir ten studijavo išgarsėjusioje Juliano meno akademijoje, prieš kurios akademinis principus sukilo jaunieji dailininkai ir studentai impresionistai, kaip dabar universitetų studentai kad daro. Ertė vistiek pasiliko prie konservatyviųjų grupės, nors turėjo progą įsijungti į impresionistų sąjūdį. Jis yra tas dailininkas, kokį John Ruskin norėjo matyti. Ruskinas sakė, kad nėra tokių įrankių, kuriais dailininkas galėtų taip kruopščiai ir tiksliai nupiešti daiktą, kokį tiksliai gamta galinti sukurti.

Ertė (jis pasirašo tik pavarde) yra nepaprasto išsilavinimo komercinis dailininkas, visame pasauly ruošęs savo darbų parodas. Jo darbų tematinis diapazonas labai platus: nuo realizmo iki abstrakčių formų. Jis gaudavo užsakymus iš atsakomųjų firmų, ruošė operoms dekoracijas bei suprojektuodavo aktoriams kostiumus. Chicagoje jo parodoje yra stebėtinai įmantriai, su beveik mikroskopinėm detalėm dekoratyvinio stiliaus objektų.

Paroda atdara kasdien, išskyrus sekmadienius iki 5 v. p. Įėjimas nemokamas.

8 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
— SATURDAY, FEBRUARY 15, 1969

Dail. Mikalojus Ivanauskas
Liepsnos tapyba
“Vilniaus Vizija”